

НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ДІЛОВОЇ ГРИ

У статті з'ясовано сутність та розкрито особливості використання професійно орієнтованої ділової гри у навчанні німецької мови у немовних вищих навчальних закладах. Доведено доцільність використання цієї технології, яка мотивує студентів-юристів до успішного оволодіння німецькою мовою. Використання ділової гри на заняттях з іноземної мови, під час якої моделюються умови майбутньої професійної діяльності, забезпечує ефективніше оволодіння іноземною мовою як засобом професійного спілкування. В цьому і полягає її головна відмінність від рольової гри. Запропоновано методичні рекомендації щодо ефективного використання ділової гри та приклади рольових ігор.

На сучасному етапі розвитку національної вищої школи спостерігається посилення уваги до розширення взаємодій різних країн, народів і їхніх культур. Вплив здійснюється за допомогою культурних обмінів і прямих контактів між державними інститутами, соціальними групами, суспільними рухами шляхом наукового співробітництва, торгівлі, туризму й т. д. Передусім, мовна освіта в країні спрямована на формування особистості майбутнього фахівця, яка відзначалася б свідомим ставленням до іноземної мови, мовленнєвою активністю на всіх етапах оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування, пізнання і впливу, високою культурою спілкування. Розв'язання цих завдань безпосередньо пов'язане з реалізацією комунікативної мети курсу іноземної мови (ІМ) за професійним спрямуванням, що полягає у формуванні мовленнєвої компетентності майбутнього фахівця в усіх видах мовленнєвої діяльності [1: 93-94].

Важливим фактором в організації навчального процесу в немовних вищих навчальних закладах є те, що професійно орієнтована тематика дозволяє розширити межі практичного використання ІМ, забезпечити її вихід в реальну сферу життя та діяльності студентів як майбутніх спеціалістів, через зв'язок діяльності спілкування ІМ з іншими її видами: навчально-трудовою (проектувальною, естетичною, діяльністю з оформлення та ін.), ігровою (рольові та ділові ігри) та пізнавальною (інформаційно-пошуковою та ін.) [2: 224].

Серед сучасних наукових досліджень, у яких розглядалось учення про включення комунікативної діяльності в більш широку систему людської діяльності і водночас отримало інтенсивний розвиток у психології та психолінгвістиці, відзначимо наукові праці Л. С. Виготського, П. Я. Гальперіна, О. Н. Леонтьєва, О. О. Леонтьєва, А. К. Маркова та ін. В основу цього учення покладено концепцію виникнення свідомості, мови та комунікативної діяльності людини, яка входить в будь-яку іншу теоретичну або практичну діяльність [2: 224].

До ефективних технологій навчання ІМ відносять: навчання у співробітництві, метод проектів, ділову (рольову) гру, портфоліо учня. Професійно-орієнтована рольова (ділова) гра є однією з ефективних технологій навчання іноземної (німецької) мови також студентів немовних спеціальностей. Саме використання ділової гри на заняттях з німецької мови у майбутніх юристів є **об'єктом нашого дослідження**.

Ділова гра у навчанні ІМ визначається як "практичне заняття, що моделює різні аспекти професійної діяльності". У діловій грі відбувається звернення студентів / учнів до теперішньої або майбутньої професії, моделюються умови професійної діяльності, наближені до реальних умов та до самої цієї діяльності [3: 11]. За словами Л. С. Виготського, "гра – це арифметика соціальних відносин" [4: 7]. **Мета даної статті** полягає в розкритті значення рольової гри на заняттях з німецької мови у нефілологічних вищих навчальних закладах та в наданні деяких методичних рекомендацій щодо використання ділових ігор в процесі навчання німецької мови студентів-юристів.

Посилаючись на наукові дослідження І. Ольхового та В. Златнікова, під грою варто розуміти "таку вправу, метою якої є формування, вдосконалення та розвиток навичок та умінь з різних видів мовленнєвої діяльності шляхом багаторазового й різноманітного виконання мовленнєвих дій, які стають особистісно значущими для суб'єкта навчання". Також вони зазначають, що "ігрові вправи мають великий методичний потенціал: забезпечують розвиток позитивної мотивації навчальної діяльності, створюють позитивний емоційний мікроклімат на занятті, забезпечують сприятливі умови для колективної взаємодії" [1: 95]. Подібної точки зору дотримується також і О. І. Кобзар: "Узявши на себе певну роль, учень для досягнення ігрової мети повинен взаємодіяти з партнерами, співвідносити свої дії з діями інших учасників, уміти вислухати і зрозуміти іншого, висловлюючи власну думку. У процесі такої взаємодії відбувається обмін знаннями, уміннями, навичками, розвиваються творчі здібності дітей" [5: 275].

Проблема сутності ділової гри полягає в спільній творчій проблемно-пошуковій діяльності суб'єктів навчального процесу, в ситуаціях, що моделюють майбутню професійну діяльність [6]. Використання на

заняттях з німецької мови у майбутніх юристів ділових ігор забезпечує розвиток смислової пам'яті, стійкість уваги, активізує мисленнєві процеси. На думку Г. Грищенко, ділова гра "озброює студентів комунікативною стратегією і культурою діалогічного спілкування, що є необхідною умовою для якісного виконання службових обов'язків" [7].

Водночас варто зауважити, що дії студентів під час ділової гри здійснюються у штучно модельованих ситуаціях професійної спрямованості. Але поєднання реальної діяльності з умовністю ситуацій, які програються, допомагає зняти емоційну напругу на занятті. Гра сприяє оптимізації настрою, позитивних емоцій, збагачує життєвим досвідом, готує до успішної адаптації в професійній діяльності та виконанні службових обов'язків [1: 96]. Характерними рисами ділової гри є її спрямованість на розвиток навичок і вмій у всіх видах іншомовної діяльності, наявність у ній ролей, ситуацій, у яких ці ролі реалізуються, дій для реалізації ролей, різних ігрових об'єктів тощо. Ділова гра характеризується до того ж поетапним розвитком, який являє собою обговорення та прийняття деякого "ланцюжка" професійних (ділових) рішень, кожне з яких обумовлене попередніми та обумовлює наступні; обов'язковою наявністю конфліктних ситуацій, які проявляються у дискусіях професійного характеру, є основою для прийняття рішень та проведення дискусій; обов'язковою спільною діяльністю, жорсткішою системою правил, за якими вона проводиться [3: 11].

Для навчання німецької мови студентів юридичних спеціальностей нами використовується практичний посібник до занять з розмовної теми "Rechtswesen in der BRD und der Ukraine" [8], основною метою якого є навчання студентів німецького мовлення, яке віддзеркалює сучасні типові мовленнєві ситуації в сфері юридичного спілкування. Окрім того, студенти мають можливість глибоко ознайомитись з правовою системою ФРН порівняно з правовою системою України.

Професійно орієнтоване навчання німецької мови майбутніх юристів відбувається в межах таких тем:

Thema 1: Einführung in das deutsche Recht

- A. Juristenausbildung in der BRD.
- B. Rechtsgebiete im deutschen Recht.
- C. Privatrecht, Bürgerliches Recht und das Bürgerliche Gesetzbuch.

Thema 2: Staatsrecht und Verfassung

- A. Staatsrechtliche Grundbegriffe: das Staatsvolk, das Staatsgebiet, die Staatsgewalt.
- B. Die staatliche und staatsrechtliche Entwicklung in Deutschland.

Thema 3: Verfassung

- A. Verfassungsgrundsätze.
- B. Staatsaufbau.

Thema 4: Grundrechte. Arten und Inhalt von Grundrechten

Thema 5: Legislative und Gesetzgebungsverfahren

- A. Das Gesetzgebungsverfahren des Bundes.
- B. Ein Gesetz wird beschlossen.

Thema 6: Gerichtsbarkeit.

- A. Die BRD ist ein Rechtsstaat.
- B. Rechtspflege und Organisation der Rechtspflege.
- C. Rechtsprechung und Staatsanwaltschaft.
- D. Rechtsgarantien.
- E. Instanzenweg in der Strafgerichtsbarkeit bei Erwachsenen.
- F. Der Gang eines Strafverfahrens-

Thema 7: Recht und Kriminalität

- A. Von der Tat zur Strafe.
- B. Strafmündigkeit von Kindern.
- C. Instanzenweg in der Strafgerichtsbarkeit bei Jugendlichen.
- D. Die Ermittlung und die Festnahme.
- E. Das Urteil und die Strafe.

Наведемо приклади ділових ігор, до занять з розмовної теми "Rechtswesen in der BRD und der Ukraine".

1. *Arbeit innerhalb einer Gruppe. Spielen Sie: Vor Gericht.*

Gerichtsfall: Verkehrsunfall. Der Fußgänger wurde verletzt. Gegen Autofahrer ist eine strafrechtliche Anklage erhoben. Jetzt steht er vor Gericht.

Teilnehmer des Prozesses: der Angeklagte, der Verteidiger, der Staatsanwalt, der Richter und der Zeuge. Jeder Gruppenangehörige soll sich in die Rolle eines Teilnehmers des Gerichtsprozesses versetzen.

2. *Ein Gesetz wird beschlossen. Spielen Sie zu zweit ein Interview. Übernehmen Sie die Rolle eines ukrainischen Journalisten und machen Sie bitte ein Interview mit einem Abgeordneten des Bundestages. Der Abgeordnete soll Ihre Fragen beantworten, indem er Sie darüber informiert, wie das Gesetz im deutschen Parlament angenommen wird.*

3. *Diebstahl. Stellen Sie sich vor: Man hat Ihnen eine Geldtasche / Geldbörse gestohlen. Sie möchten Ihren Diebstahl anzeigen. Spielen Sie ein Gespräch. Der Wachtmeister fragt Sie:*

- Was wurde Ihnen gestohlen?
- Wann wurde der Diebstahl begangen?
- Können Sie den Dieb beschreiben?
- Was enthielt Ihre Geldtasche?

4. *Verkehrsunfall. In der Stadtmitte hat sich ein Verkehrsunfall ereignet. Die Insassin des Autos ist verletzt. Nach den Zeugenaussagen hat der Fahrer des PKW die Verkehrszeichen nicht beachtet. Außerdem stand er unter dem Alkoholeinwirkung. Das verursachte diesen Verkehrsunfall. Jetzt steht der Fahrer vor Gericht. Er wird verurteilt. Spielen Sie einen Gerichtsprozess, an dem sich der Angeklagte, der Richter, einige Zeugen, der Staatsanwalt und der Rechtsanwalt beteiligen. Der Angeklagte soll zu einer Strafe verurteilt werden.*

5. *Man hat Ihrem Freund seinen PKW entwendet. Er möchte eine Anzeige wegen des gestohlenen PKW erstatten. Spielen Sie ein Gespräch zwischen dem Wachtmeister und dem Eigentümer des Wagens. Der Wachtmeister stellt Fragen:*

- Wann ist Ihr Personenwagen verschwunden?
- Wo war Ihr Wagen geparkt?
- Haben die Fußgänger in der Nacht jemand beobachtet?
- Wie hat der verdächtige junge Mann ausgesehen?
- Welchen Wagen hatten Sie?
- Welche Gegenstände lagen im Wagen?

6. *Spiele Sie: Ein Verhör.*

Ein Student übernimmt die Rolle des Richters, ein anderer die Rolle des Angeklagten. Der Angeklagte wurde unter dem Verdacht eines Diebstahls festgenommen und verhaftet. Er wird jetzt vor Gericht verhört. Spielen Sie eine Vernehmung.

7. *Berufung. Das Amtsgericht hat Frau N. zu einer Geldstrafe von 500 Euro verurteilt, weil sie im Strassenverkehr die Vorfahrt missachtet hatte. Die Frau wollte den Strafbefehl nicht akzeptieren und möchte eine Berufungsklage einlegen. Spielen Sie eine Szene in der Berufungsverhandlung und übernehmen Sie dabei die Rolle eines Berufungsklägers und eines Berufungsrichters.*

При проведенні ділової гри особливу увагу необхідно приділяти підготовчому етапу, якому притаманна ретельність роботи над накопиченням інформації. Складовою підготовчого етапу є також інструктаж, розподіл індивідуальних завдань та надання необхідних пояснень щодо мети, завдань, структури та змісту ділової гри. Проведення ділової гри знаходиться у прямій залежності від якості підготовчого етапу. Тривалість етапів проведення ділової гри визначається викладачем. З метою вдосконалення навчального процесу за рахунок цієї технології наявним має бути завжди етап підведення підсумків, що дозволяє студентові усвідомити роль ділової гри в його іншомовній професійно орієнтованій підготовці [2: 225].

Отже, використання ділової гри на заняттях з німецької мови у нефілологічних вищих навчальних закладах надає навчання комунікативної спрямованості і значно підвищує якість оволодіння іноземною мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ольховий І. Ігрові вправи як засіб навчання курсантів ВВНЗ професійно орієнтованого аудіювання / І. Ольховий, В. Златніков // Гуманізація навчально-виховного процесу : [збірник наукових праць] / [за заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Спецвип. 7. – Ч. II. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – С. 92–99.
2. Зеня Л. Я. Навчання німецької мови учнів економічних класів з використанням професійно орієнтованої рольової гри / Л. Я. Зеня, В. І. Чобітько // Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної : матеріали сьомої міжнародної науково-практичної конференції. – Частина 1. – Полтава, 2008. – С. 224–227.
3. Конспект лекцій з дисципліни "Методика проведення рольових та ділових ігор у навчанні іноземних мов" для курсів підвищення методичної та педагогічної кваліфікації викладачів іноземних мов / О. Б. Тарнопольський. – Дніпропетровськ : Видавництво ДУЕП, 2003. – 28 с.
4. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.
5. Кобзар О. І. Рольова гра як засіб формування комунікативної компетенції учнів на уроці іноземної мови / О. І. Кобзар // Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної : матеріали сьомої міжнародної науково-практичної конференції. – Частина 1. – Полтава, 2008. – С. 275–279.
6. Якубовська Л. П. Використання навчально-рольових ігор професійної спрямованості у процесі навчання іноземної мови майбутніх офіцерів-прикордонників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук : спец. 20.00.02 "Військове мистецтво і тактика" / Л. П. Якубовська. – Хмельницький, 2002. – 18 с.
7. Грищенкова Г. А. Методика использования деловых игр при обучении менеджеров иностранному языку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Г. А. Грищенкова. – М., 1995. – 204 с.
8. Практичний посібник до занять з розмовної теми "Rechtswesen in der BRD und der Ukraine" / [укладачі В. І. Чобітько, Г. О. Чобітько]. – Горлівка : Вид-во ГДППМ, 2009. – 108 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Olkhovyi I. Igrovi vpravy iak zasib navchannia kursantiv VVNZ profesiino oryentovanogo audiiuvannia [Playing Exercises as the Means of Cadets' Teaching in the Military Higher Educational Establishments of the Professionally Oriented Listening] / I. Olkhovyi, V. Zlatnikov // Gumanizatsiia navchal'no-vykhovnogo protsesu [The Humanization of the Educational Process] : [zbirnyk naukovykh prats'] / [za zag. red. prof. V. I. Sypchenka]. – Spezryp. 7. – CH. II. – Slov'yans'k : SDPU, 2011. – S. 92–99.
2. Zenia L. Ya. Navchannia nimets'koi movy uchniv ekonomichnykh klasiv z vykorystanniam profesiino oryentovanoi rolivoi gry [German Language Teaching for the Pupils of the Economic Classes with the Use of the Professionally Oriented Role Playing Game] / L. Ya. Zenya, V. I. Chobit'ko // Lingvistychni ta metodychni problemy navchannia movy yak inozemnoi [Linguistic and Methodical Problems of Foreign Language Teaching] : materialy siomoi mizhnarodnoi konferenzii. – Chastyna 1. – Poltava, 2008. – S. 224–227.
3. Konspekt leksii z dysypliny "Metodyka provedennia rolivnykh ta dilovnykh igor u navchanni inozemnykh mov" dlia kursiv pidvyshchennia metodychnoi ta pedagogichnoi kvalifikatsii vykladachiv inozemnykh mov [Notes on the Discipline "Methodology of Game and Business Playing in the Foreign Language Teaching" for the Foreign Language Teachers' Further Advanced Vocational Pedagogical and Methodical Training] / O. B. Tarnopol's'kyi. – Dnipropetrovs'k : Vydavnytstvo DUEP, 2003. – 28 s.
4. Vygotskii L. S. Pedagogicheskaia psikhologiiia [Pedagogical Psychology] / L. S. Vygotskii. – M. : Pedagogika, 1991. – 480 s.
5. Kobzar O. I. Roliova gra yak zasib formuvannia komunikativnoi kompetentsii uchniv na urotsi inozemnoi movy [Role Game as the Means of Pupils' Communicative Competence Formation on the Lesson of Foreign Language] / O. I. Kobzar // Lingvistychni ta metodychni problemy navchannia movy yak inozemnoi [Linguistic and Methodical Problems of Foreign Language Teaching] : materialy siomoi mizhnarodnoi konferentsii. – Chastyna 1. – Poltava, 2008. – S. 275–279.
6. Yakubovs'ka L. P. Vykorystannia navchal'no-rolivnykh igor profesiinoi spriamovanosti u protsesi navchannia inozemnoi movy maibutnykh ofitseriv-prykordonykiv [Educational Role Games of Professional Orientation Usage in the Border Guard Agents' Foreign Language Teaching] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk stupenia kand. psikh. nauk : spets. 20.00.02 "Viis'kove mystetstvo i taktika" / L. P. Yakubovs'ka. – Khmelnyts'kyi, 2002. – 18 s.
7. Gpishchenkova G. A. Metodika ispolzovaniia delovnykh igor pri obuchenii menedzherov inostrannomu yazyku [The Methodology of Using Business Games during Managers' Foreign Language Teaching] : dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / G. A. Gpishchenkova. – M., 1995. – 204 s.
8. Praktychiy posibnyk do zaniat' z rozmovnoi temy "Rechtswesen in der BRD und der Ukraine" [Practical Manual on the Classes on the Conversational Topic "Rechtswesen in der BRD und der Ukraine" / [ukladachi V. I. Chobitko, G. O. Ghobitko]. – Gorlivka : Vyd-vo GDPIIM, 2009. – 108 s.

Матеріал надійшов до редакції 14.03. 2012 р.

Шульгун М. Е. Обучение немецкому языку студентов неязыковых специальностей с использованием деловой игры.

В статье определена сущность и рассматриваются особенности использования профессионально-ориентированной деловой игры в процессе обучения немецкому языку в неязыковых высших учебных заведениях. Доказана целесообразность использования этой технологии, которая мотивирует студентов-юристов к успешному изучению немецкого языка. Использование деловой игры на занятиях по иностранному языку, во время которой моделируются условия будущей профессиональной деятельности, обеспечивает более эффективное овладение иностранным языком как средством профессионального общения. В этом и заключается ее главное отличие от ролевой игры. Предложены методические рекомендации для эффективного использования деловой игры и примеры ролевых игр.

Shulgun M. E. The German Language Teaching of Students of Nonlinguistic Specialties Using a Business Game.

The article defines the essence and reveals the particularities of the professionally oriented business game usage in the German language learning process in the nonlinguistic high schools. The practicability of using this technology that motivates students-lawyers to the successful learning of the German language is proved. The usage of business game on the lessons of foreign language, during which the conditions of future professional activity are designed, provides more effective foreign language acquisition as the means of professional communication. Herein there is its main distinction from the role game. The methodical recommendations dealing with the effective usage of the business game and the examples of the role games are proposed.